meeste ostjaskond maal tublisti kokku, „wodurch dieser armen landtstadt alle Nahrung entzogen wird“ [1]). Kõigest sellest ei tahtnud Tartu juhtivad tegelased aru saada, vaid kirjutasid Tartu kauplemise languse mitmesuguste kõrvaliste asjaolude arvele. Bürgermeistrid Kellner, Gruner ja Sahmen, pastor Staden ja teised Tartu XVIII sajandi olude kirjeldajad peavad Tartu kaubanduselu kiratsemise peapõhjuseks Tartu-Pärnu veetee puudumist. Nad unustavad ära, et see veetee muutunud oludes, mil Venemaale tulevad kaubad ei suundunud enam Tartu ja Pihkva kaudu Sise-Venemaale, vaid eelistasid teed üle Peterburi või Riia, vaevalt oleks jaksanud Tartut muuta Vene laia tagamaa peamiseks laokohaks, millist osa ta keskajal oli etendanud. Selle asemel, et kohaneda uutele oludele, püüdis Tartu asjade käigu loomulikku arengut tõkestada ajast ja arust läinud kauplemiskeeldude süsteemi abil. Kõrgemale poole juhitud palve- ja märgukirjades nõudsid raad ja gildid järelejätmatult maakauplemise takistamist, aadli kaupade juhtimist ainult üle Tartu, Vene kaupmeeste väljatõrjumist ja isegi jaanuarikuus peetava Tartu aastalaada vähendamist või koguni kaotamist. Kartes oma laatadel Riia ja välismaade kaupmeeste võistlust, takistas raad Suure Gildi palvel sageli viimaste tegevust ja püüdis neist nii ruttu kui vähegi võimalik lahti saada. Ka kohalikes „nurgalaatades“, mida siin-seal maakonna piires peeti, nägid tartlased endile võistlejaid ja püüdsid nende pidamiseks tõkkeid teha, mõnikord küll tagajärjeta, nagu näit. Rõuge laada suhtes. Eriti teravaks läksid sel perioodil Tartu kaupmeeste vahekorrad Vene kauplejatega, kes ikka suuremal arvul hakkasid külastama Tartu maakonda ja linna. Põhjasõja ajal ärapõletatud Vene kaubahoovi ei ehitatud küll Tartus enam üles, kuid selle läbi said Vene kaupmehed ainult vabamad käed ja võisid linnas asuda nii, kuidas kellelegi meeldis. Vene kaupmehed ei piirdunud ainult Vene kaupade müümisega, vaid kauplesid, kus vähegi võisid, ka Saksa kaupadega. Suure Gildi ja rae palvel, kes viisid asja kindralkuberneri ja justiitskolleegiumini, keelati venelastele mitmel korral ära Saksa kaupadega kaubelda. Samuti lubati mõnikord sissetulnud võõraid Vene kaupmehi oma kaupu ainult hulgi müüa. Säärased keelud jäid sageli ainult paberile, seda enam, et asevalitseja näitas venelaste vastu tavaliselt suurt vastutulelikkust üles. — Sama vähe aitasid kõik valjud määrused eesostu vastu. Kindralkuberneri resolutsioon 1725. aastast ähvardas kõiki, kes kaupu linlaste eest ära ostavad ja sellega hindu kõrgele kruvivad „zum Verderben der Bürger und Einwohner in den Städten“, valjude karistustega ja kauba konfiskeerimisega. Mõisnikele jäi õigus ainult oma talupoegade jaoks soola ja rauda pidada. Ühes sellega manitseti linnakaupmehi talupojele mitte ülekohut teha, vaid kaupu neile õiglaste hindadega müüa ja nende kauba eest kohast tasu maksta. Kuid see ega sellele järgnevad mitmed samalaadilised resolutsioonid ei suutnud piisavalt kaitsta linna endisi privileegiume kauplemise alal. Maal kauplesid aadel, mõisavalitsejad, ametnikud, sõjaväelised j. t. edasi, hoolimata kõigist eeskirjust ja ähvardusist. Toiduainete müüki turul püüdis raad korraldada 1732. a. maksmapandud Marktordnungi abil. Valjusti keelati ära linna tulevaile talupojele väljapoole linna piire vastu minna ning neilt turule toodavaid ained ära osta. Alles siis, kui talupoeg oma kaubale turul ostjaid ei leidnud, võis ta selle linnas või alevis ükskõik kellele ära müüa. See määrus käis ainult toiduainete, mitte aga puude, heinte, õlgede ja ehitusmaterjali kohta, millega võidi vabalt kaubelda. See võrdlemisi lühike turuseadus ei rahuldanud ostjaid ega müüjaid. Hoolimata

1) Gruneri sõnad tema poolt koostatud Tartu linna kirjelduses, Missivbuch, 1735, lk. 381.

Tartu, lk. 107